

Poziom czytelnictwa jako składowa kultury powszechnej męskiego środowiska judo **Reading level as a component of the universal culture of the male judo society**

Małgorzata Pujso¹, Robert Stepniak², Marek Adam³

**¹Sekcja Kultury Fizycznej, Koło Naukowe "WyKoNa" Uniwersytet Kazimierza
Wielkiego, Bydgoszcz, Polska**

²Instytut Kultury Fizycznej, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz, Polska

³Zakład Sportów Walki, Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu, Gdańsk, Polska

Corresponding author: Stepniak Robert Ph. D
Instytut Kultury Fizycznej, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego,
ul. Sportowa 2,
85-091 Bydgoszcz.
Polska
email: robi1969@wp.pl

Słowa kluczowe: czytelnictwo, judo, kultura powszechna

Keywords: reading, judo, universal culture

Streszczenie

Cel: Porównanie poziomu czytelnictwa osób w populacji judoków jako elementu składowego kultury powszechnej, na tle średniej wartości czytelnictwa w grupie kontrolnej i znalezienie ewentualnych zależności czytelnictwa z treningiem judo.

Materiał i metody: Przebadano grupę mężczyzn trenujących wyczynowo i rekreacyjnie judo - 36 osoby, oraz 36 mężczyzn z grupy kontrolnej używając standardowej ankiety do pomiaru czytelnictwa (za Biblioteką Narodową) rozwiniętej o pytania dotyczące treningu i wykształcenia.

Wyniki: Wykazano różnice jakościowe i ilościowe w zakresie kultury czytelniczej pomiędzy osobami trenującymi judo, a standardem ogólnopolskim

Wnioski: Wieloletni trening judo nie stanowi przeszkody w aplikacji kultury czytelniczej w życiu codziennym.

Abstract

Objective: To compare the level of reading of people in the judo population as a component of universal culture, against the mean value of reading in the control group and to find possible dependence on reading with judo training.

Material and Methods: Tested a group of men training professional and recreationally judo - 36 persons and 36 men in control group using a standard reading questionnaire (behind the National Library) developed for training and education.

Results: It showed the qualitative and quantitative differences in reading culture were demonstrated by judo fighters and judo trainers compared the national standard

Conclusions: Long-term judo training does not prevent the application of reading culture in everyday life.

Wstęp

Powszechne rozumienie procesu czytelnictwa zdefiniowane jest jako proces społeczny, polegający na zaspokojeniu estetycznych, intelektualnych, naukowych, informacyjnych i rozrywkowych potrzeb ludzi, poprzez przyswajanie przekazywanego pisemnie dorobku ludzkich myśli, uczuć czy wiedzy. Uważa się również, że czytanie książek jest zjawiskiem społecznym o różnym, zmiennym natężeniu, oraz uwarunkowane jest czynnikami społecznymi i psychofizycznymi w procesy związane ze stosunkiem czytelników książki i prasy, korzystaniem z nich i oddziaływaniem lektury na odbiorców. Z czytelnictwem ściśle wiąże się pojęcie kultury czytelniczej, jako składowej kultury powszechnej, które oznacza społeczne funkcjonowanie dwóch środków przekazu: książki i czasopisma oraz tekstów przez nie przenoszonych. Składnik osobowości ukształtowanym jest

pod wpływem różnych czynników w toku obcowania czytelnika z przekazami piśmienniczymi. W kulturze zachodniej proces czytelnictwa monitorowany jest przez instytucje państwowe od końca XIX wieku [1,2]. Różnorodne przejawy stosunku czytelnika do książek i prasy można ująć w kategorii kultury czytelniczej pojmowanej jako składnik osobowości. Kultura czytelnicza jednostki to system dyspozycji motywacyjnych i instrumentalnych oraz zachowań czytelniczych, umożliwiających człowiekowi skuteczne wykorzystywanie przekazów piśmienniczych w procesie samorealizacji. Siłą napędową zachowań czytelniczych są dyspozycje motywacyjne: przekonanie o wartości uprawiania lektury, potrzeba czytania, zamiłowanie do czytania, zainteresowania i motywy czytania. Uprawianie lektury bądź określone wybory czytelnicze mogą stanowić dla czytelnika wartość uznawaną lub odczuwaną. Wartość uznawana jest weryfikowana na podstawie obiektywnych kryteriów przyjętych w danym środowisku. Źródłem wartości odczuwanej są indywidualne, wewnętrzne potrzeby czytelnika. Z przekonania o wartości uprawiania lektury rodzi się potrzeba czytania, granicząca czasem z zamiłowaniem. Zainteresowania czytelnicze to względnie stała skłonność do czytania określonego typu tekstów ze względu na ich tematykę, rodzaj piśmienniczy, gatunek lit., autora, epokę i ideologię przedstawioną w dziele. Rozwój zainteresowań czytelniczych odbywa się pod wpływem dojrzewania psychofizycznego i edukacji, w indywidualnych przypadkach może być przyspieszony lub opóźniony się w poszukiwaniu w tekstach określonych wątków, typów bohaterów, konfliktów, sytuacji, informacji (3).

Material i metody

W badaniach kultury czytelniczej przeprowadzonych w kwietniu/maju 2017 roku w środowisku męskim judo Gdańska i Bydgoszczy wzięło udział 36 mężczyzn trenujących judo oraz 36 mężczyzn z grupy kontrolnej. Łącznie przebadano 72 osoby. Badanie dotyczyły czytelnictwa z okresu od maja 2016 do maja 2017 r. czyli z 12 miesięcy.

Do pomiarów posłużono się ankietą czytelniczą w zgodności z zasadami bibliometrii Biblioteki Narodowej. Ilości przeczytanych książek, oraz czasopism podano w przedziałach, które zostały zestawione w rosnącej skali porządkowej. Nazewnictwo preferencji czytelniczych dla książek i czasopism zaproponowano wg A. Kłoskowskiej. Do ankiety dołączono pytania charakterystyczne dla grup sportowych (wiek, wykształcenie, czas i jakość kariery sportowej. Na podstawie średniej wartości uzyskanej w skali porządkowej

ekstrapolowano liczbowo średnie ilości przeczytanych książek i czasopism, które również przedstawiono w ujęciu procentowym. Do obróbki statystycznej użyto programu *Excel 2007* oraz programu *Stistica 6.0*. Obliczono średnie wartości czytelnicze, przedstawiono procentowy udział składowych czytelnictwa, i preferencji, a na wykresach przedstawiono istotne zależności pomiędzy zmiennymi wykreślając linie trendu oraz podając wskaźnik determinacji R^2 .

Skala porządkowa dla wartości czytelniczych i udziału procentowego wykształcenia

Skala porządkowa	1	2	3	4	5
Czytelnictwo książek	[0]	[1-4]	[5-12]	[powyżej 12]	-
Czytelnictwo czasopism	[0]	[1-52]	[53-365]	[Powyżej 365]	-
wykształcenie	Podst./Zaw./Gim.	średnie	licencjat	wyższe	Dr i wyżej
Grupa kontrolna	25,0	41,7	8,4	19,5	5,4
Grupa judo	0,0	11,1	16,7	55,5	16,7

Wskaźnikami aktywności czytelniczej są: częstotliwość czytania, czas poświęcony lekturze, stopień ważności lektury w stosunku do innych form aktywności, liczba książek przeczytanych w określonym czasie, liczba czytanych czasopism, wykorzystywanie różnych źródeł dostępu do książek i prasy. A. Kłoskowska wyróżnia 4 typy preferencji czytelniczych: typ elementarny reprezentują czytelnicy głównie lektur z zakresu szkoły podstawowej, książek dla dzieci i młodzieży, typ popularny stanowią czytelnicy masowej produkcji wydawniczej o charakterze rozrywkowym, typ klasyczny to czytelnicy klasyki, łatwej w odbiorze powieści współczesnej, biografii, reportaży, książki popularnonaukowej, typ elitarny reprezentują czytelnicy literatury awangardowej, poezji, dramatu, eseistyki. Ważną umiejętnością jest nawyk śledzenia nowości wydawniczych i świadomy dobór lektury, pomagającej pełnić aktualne funkcje życiowe, pobudzającej rozwój intelektualny (4). Środowisko judo we wcześniejszych badaniach jawiło się jako podgrupa społeczna o wysokim poziomie samooceny, wysokim wykształceniu oraz obniżonym poziomie agresji zarówno młodzieży jak i dorosłych [5,6,7]. Autorzy postanowili sprawdzić

czy kultura czytelnicza wykazuje związki istotne, zarówno z cechami społecznie użytecznymi dla tego środowiska, jak również z wybranymi elementami kariery sportowej - długość i jakość kariery.

Wyniki

Grupa kontrolna pod względem wykształcenia posiada rozkład wartości zbliżony do średniego rozkładu w Polsce [8].

Wyniki badań przedstawiono w tabelach Tab.1-4, oraz na wykresach Ryc.1-2.

Tabela 1. Dane osobowe, oraz wartości czytelnictwa osób środowiska judo i osób z grupy kontrolnej

Grupa	Wiek (lata)	Wykształcenie (skala porządkowa)	Ilość przeczytanych książek (skala porządkowa)	Ilość przeczytanych książek (ilość sztuk)	Ilość przeczytanych czasopism (skala porządkowa)	Ilość przeczytanych czasopism (ilość sztuk)
Judo	39,5 ± 13,2	3,8 ± 0,9*	2,8 ± 0,7*	5,0	2,4 ± 0,6	62,0
Kontrolna	39,75 ± 13,8	2,4 ± 1,2*	2,4 ± 1,1*	4,0	2,3 ± 0,6	59,0

* różnice statystycznie istotne w tych samych kolumnach tabeli $p < 0,05$

Tabela 2. Preferencje czytelnictwa książek osób środowiska judo i osób z grupy kontrolnej wg. A. Kłóskowskiej (%)

Grupa	Książki zawodowe/naukowe (%)	Książki związane z innymi potrzebami (%)	Preferencje książkowe związane z innymi potrzebami (%)		
			Lit. popularna	Literatura klasyczna/piękna	Literatura elitarna
Judo	50,6*	49,2*	67,9	9,2	14,6
Kontrolna	29,9*	61,1*	65,4	5,4	15,3

* różnice statystycznie istotne w tych samych kolumnach tabeli $p < 0,05$

Tabela 3. Preferencje czytelnictwa czasopism osób środowiska judo i osób z grupy kontrolnej wg. A. Kłoskowskiej (%)

Grupa	Czasopisma zawodowe/naukowe (%)	czasopisma związane z innymi potrzebami (%)	Preferencje czasopism związane z innymi potrzebami (%)		
			Lit. popularna	Literatura klasyczna/piękna	Literatura elitarna
Judo	59,2*	38,1*	80,6	4,4	3,9
Kontrolna	37,1*	62,9*	84,8	4,3	8,1

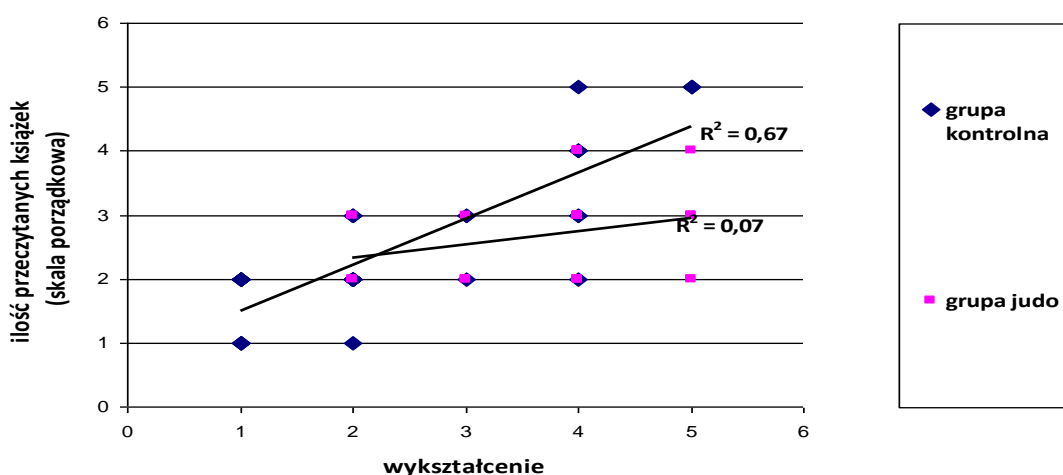
* różnice statystycznie istotne w tych samych kolumnach tabeli $p < 0,05$

Tabela 4. Dane przedstawiające możliwości czytania książek i czasopism wykorzystywane przez osoby z obu badanych grup

	Możliwości czytanie książek (%)			Możliwości czytania czasopism (%)		
	Egzemplarz papierowy	Egzemplarz czytany w Internecie	Audio book	egzemplarz papierowy	egzemplarz czytany w Internecie	Egzemplarz audio
Judo	86,3*	10,7*	3,1	69,1	27,0	0,2
Kontrolna	65,6*	24,2*	10,2	62,4	26,8	0,8

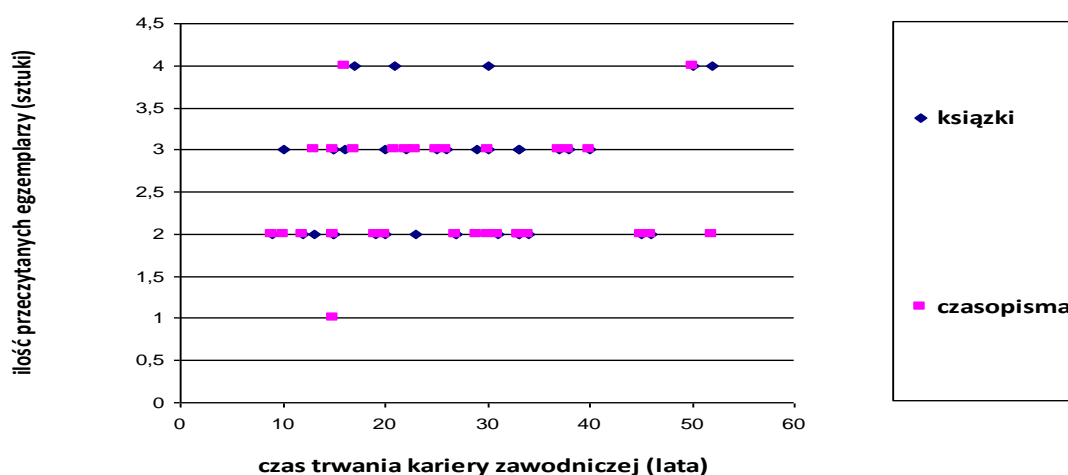
* różnice statystycznie istotne w tych samych kolumnach tabeli $p < 0,05$

Dane procentowe podane w Tabelach 1-4. ze względu na to, że występowały osoby o zerowym czytelnictwie książek i czasopism nie muszą się sumować do 100%

Ryc. 1. Zależność pomiędzy wykształceniem, a liczbą przeczytanych książek w grupie judo i w grupie kontrolnej

Widoczna jest statystycznie istotna zależność między zmiennymi dla grupy kontrolnej $R^2=0,67$ jest na poziomie wysokim, natomiast dla grupy judo tej zależności nie ma.

Ryc. 2. Zależność pomiędzy czasem trwania kariery zawodniczej , ilością przeczytanych książek i czasopism

Widoczny jest brak zależności pomiędzy zmiennymi.

Badanie związków pomiędzy jakością kariery zawodniczej , a ilością czytanych książek i czasopism również nie wykazało żadnej statystycznie istotnej zależności.

Dyskusja

Dane zaprezentowane w Tab.1 wskazują, że obie badane grupy były w bardzo zbliżonym do siebie wieku co jest istotne, gdyż różne grupy wiekowe legitymują się różnym wskaźnikiem czytelnictwa. Tendencja jest spadkowa wraz z wiekiem - najczęściej czytają ludzie młodzi ok 85%, najmniej ludzie po 60 roku życia , jedynie ok 36%. Kultura czytelnicza różnicowana jest również przez wykształcenie i jest to tendencja rosnąca - ludzie bardziej wykształceni , czytają więcej [9]. Dane z Tab. 1 informują, że poziom wykształcenia podgrupy społecznej jaką jest środowisko judo posiada istotnie wyższe wykształcenie niż wykształcenie osób z grupy kontrolnej, która w przybliżeniu posiada rozkład wykształcenia średni dla Polski. Zjawisko to sygnalizowane już było w innych badaniach - z zakresu psychologii [5]. Również dane w Tab. 1 dotyczące czytelnictwa książek wskazują, że czytelnictwo w grupie judo jest istotnie wyższe niż w grupie kontrolnej. Należy zwrócić uwagę, że istnieją publikacje wskazujące na pozytywne skutki czytania/odsłuchiwanie książek przez sportowców. Wdrażanie tego jako jednej z metod wspomagającej trening może mieć pozytywny wpływ na całokształt kariery sportowe [10].

W odniesieniu do ekstrapolowanej ilości przeczytanych książek (Tab.1) należy stwierdzić, że dane liczbowe są zbieżne z danymi opublikowanymi w badaniach Biblioteki Narodowej na 2016 rok [11], natomiast czytelnictwo czasopism wystąpiło na tym samym poziomie zarówno w grupie judo jak i w grupie kontrolnej. Na obecnym etapie dyskusji jedynym wytłumaczeniem różnicy czytelniczej zdaje się być różnica w wykształceniu pomiędzy osobami w badanych grupach. Preferencje czytelnicze prezentowane w Tab.2 (wg. A. Kłoskowskie) w przypadku książek w sposób istotny różnicują osoby z badanych grup gdyż w czytelnictwie osób z grupy judo dominuje literatura o charakterze naukowym (50,6%), natomiast w grupie kontrolnej literatura związana z innymi potrzebami (61,1%). Natomiast dalszy podział preferencji literatury związanej z innymi potrzebami wskazuje na takie same dominujące zainteresowanie literaturą popularną 67,8% w grupie judo i 65,4% w grupie kontrolnej. Zainteresowanie innym rodzajem literatury jest w obu grupach na niskim poziomie.

W przypadku preferencji czytelnictwa czasopism (Tab. 3.) obserwowana jest identyczna tendencja dla obu grup - w grupie judo dominuje czytelnictwo czasopism o charakterze naukowym (59,2%) a w grupie kontrolnej czytelnictwo czasopism związanych z innymi potrzebami (62,9%). Dalsze preferencje dotyczące czytelnictwa związanego z innymi potrzebami wskazują , że w obu badanych grupach dominuje czytelnictwo czasopism

popularnych 80,6% w grupie judo oraz 84,8% w grupie kontrolnej. Pozostałe rodzaje preferencji czytelnictwa czasopism są na poziomie niskim. Odmiennosc preferencji daje się i w tym przypadku wytłumaczyć jedynie różnicą poziomu wykształcenia.

Dane przedstawione w Tab.4 skazują, że o obu badanych grupach dominuje tradycyjny sposób czytelnictwa zarówno książek jak i czasopism - czytanie egzemplarzy papierowych. Należy zwrócić uwagę, że w przypadku czytelnictwa książek występują istotne różnice gdyż osoby z grupy judo preferują książkę papierową w 86,3% wobec 65,6% osób z grupy kontrolnej co jest statystycznie istotne. Natomiast osoby z grupy kontrolnej częściej preferują książkę w formie internetowej 24,2% wobec jedynie 10,7% preferencji czytania internetowego w grupie judo. Preferencje czytelnicze czasopism nie różnicują osób z badanych grup i są zbliżone do badań ogólnopolskich prezentowanych przez Polską Izbę Książki [12]. Wykres przedstawiony na Ryc. 1 wskazuje na trend wzrostu kultury czytelniczej wraz ze wzrostem wykształcenia - zaobserwowany w grupie kontrolnej. W grupie judo prawdopodobnie ze względu na dużą liczbę osób z wysokim wykształceniem i brakiem ludzi z najniższym wykształceniem trend ten nie został notowany w sposób istotny. Wykres przedstawiony na Ryc.2 prezentuje brak zależności pomiędzy długością kariery sportowej, a czytelnictwem książek i czasopism. Biorąc pod uwagę fakt wcześniejszych kompleksowych badań na judokach zarówno w zakresie fizjologii [13,14,15], psychologii [16,17] a nawet elementów socjologii [18] podjęcie przez autorów tematyki związanej z kulturą czytelniczą zdaje się być w pełni uzasadnione i może w sposób istotny dopełniać obrazu tej podgrupy polskiego społeczeństwa.

Wnioski

1. Poziom kultury czytelniczej będącej częścią kultury powszechnej jest w sposób nieznaczny ale istotny, wyższy w środowisku męskim judo, niż ogólnie przyjęty standard polskiego społeczeństwa. Związane to jest z wykształceniem, a nie procesem treningowym tej grupy społecznej
2. Preferencje czytelnicze osób trenujących judo różnią się w sposób istotny, od preferencji społeczeństwa kierując się w sposób istotny w stronę czytelnictwa naukowego i zawodowego. Natomiast sposoby czytelnicze męskiej grupy judo pozostają tradycyjne.

3. Wieloletni wyczerpujący trening judo nie jest czynnikiem ograniczającym kulturę czytelniczą badanej grupy społecznej judoków.

Bibliografia

1. Skwarnicki M., (1960), Czytelnictwo i metody jego badania [W]: Problemy czytelnictwa w wielkich miastach, Warszawa.
2. Wajda A., (1983), Metodyka i organizacja czytelnictwa, Wyd. III, Bydgoszcz.
3. Andrzejewska J. (1989), Kultura czytelnicza jednostki jako program edukacji czytelniczej i przedmiot badań, „Studia o Książce” 18.
4. Kłoskowska, A (1972), Społeczne ramy kultury, Warszawa, 52.
5. Janowska, P., Wojdat, M., Antkowiak, M., Stępniaak, R., Adam, M. (2016), Samoocena, a wybrane elementy pozycji społecznej judoków (Self-assessment and selected elements of the social position of judokas), Journal of Education, Health and Sport, 6(9), 664-673.
6. Wojdat, M., Janowska, P., Pujszo, M., Stępniaak, R., Adam, M. (2017), Psychological analysis of the level of aggression in the male judokas society. Journal of Education, Health and Sport, 7(4), 59-67.
7. Drumińska, E., Wojdat, M., Pujszo, M., Stępniaak, R. (2016). Pedagogiczno-psychologiczne aspekty zapobiegania agresji na etapie szkolnym (Pedagogical and psychological aspects of prevention of aggression at school stage). Journal of Education, Health and Sport, 6(8), 595-606.
8. Czarnik, S., Turek, K. (2014), Aktywność zawodowa i wykształcenie Polaków. 2: 60-66. Wyd. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa.
9. Straus, G., Wolff, K., Wierny, S. (2004), Książka na początku wieku. Wyd. Warszawa Biblioteka Narodowa, 195.
10. Luter S. (2015). Trening umysłu sportowca i kształtowanie zwycięskiej postawy. Wyd. Luter Learning System. Łódź.
11. [available page 9.]: <http://www.bn.org.pl/download/document/1493378303.pdf>.

12. Polska Izba Książki (2015) "Kierunki i formy transformacji czytelnictwa w Polsce – analiza i kontynuacja". Prezentacja drugiej edycji badania ilościowego PIK w ramach Projektu badawczego, dofinansowanego ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego i [avaiable]:<http://www.pik.org.pl/upload/files/Zalacznik%20nr%204%20%20Prezentacja%20drugiej%20edycji%20badania%20ilo%20C5%9Bciowego%20PIK%20-%20Millward%20Brown.pdf>.
13. Błach W., Pujszo R., Pyskir M., Adam M. (2005) Kontrola postawy ciała zawodniczek judo - badania pilotażowe) Research yearbook : studies in the theory of physical education and sport, 11: 30-36.
14. Przybylski, G., Pujszo, R., Pyskir, M., Pyskir, J., Bannach, M.(2010). Male recreational judo training as a factor improving physical wellness based on particular indicators. In: Physical activity in disease prevention and health promotion. Biała Podlaska (1): 61-70.
15. Pujszo R., Smaruj M., Błach W. (2012) The Crampton index and the body postural control of judo competitors. Journal of Combat Sports and Martial Arts. 1(2), 3, 27-33.
16. Wojdat, M., Janowska, P., Pujszo, M., Stępnia, R., Adam, M. (2017). Psychological analysis of the level of aggression in the male judokas society. Journal of Education, Health and Sport, 7(4), 59-67.
17. Pujszo, R., Skorupa, H., Smaruj, M., Sybilski, Z., Wolska, B. (2006). Koncentracja uwagi i efekt placebo w Kontroli postawy ciała. W: Człowiek – jego bioelektroniczna konstrukcja a percepcja muzyki/Praca zbiorowa pod red. Adama Adamskiego. Kęty, 77-83.
18. Janowska, P., Wojdat, M., Antkowiak, M., Stępnia, R., Adam, M. (2016). Samoocena, a wybrane elementy pozycji społecznej judoków= Self-assessment and selected elements of the social position of judokas. Journal of Education, Health and Sport, 6(9), 664-673.